

KATA PANGGILAN MASYARAKAT KELABIT

SAWAN @ MOHAMMAD SYAWAL BIN NARAWI

**DOKTOR FALSAFAH
UNIVERSITI UTARA MALAYSIA
2013**

KATA PANGGILAN MASYARAKAT KELABIT

**Tesis ini disediakan bagi memenuhi keperluan untuk Ijazah
Doktor Falsafah di Kolej Sastera dan Sains
Universiti Utara Malaysia**

**oleh
SAWAN @ MOHAMMAD SYAWAL BIN NARAWI
2013**

Perakuan Kerja Tesis

Saya akui tesis ini adalah hasil kerja saya yang asli melainkan petikan dan sedutan yang telah diberi penghargaan di dalam tesis ini. Saya juga mengakui tesis ini tidak dimajukan untuk ijazah-ijazah lain di Universiti Utara Malaysia atau institusi-institusi pengajian yang lain.

(SAWAN @ MOHAMMAD SYAWAL BIN NARAWI)
90539/A051

Tarikh: FEBRUARI 2013

Kebenaran Mengguna

Penyerahan tesis ini bagi memenuhi syarat sepenuhnya untuk ijazah lanjutan Universiti Utara Malaysia, saya bersetuju bahawa Perpustakaan Universiti boleh secara bebas membenarkan sesiapa saja untuk memeriksa. Saya juga bersetuju bahawa penyelia saya atau jika ketiadaannya, Dean of Awang Had Salleh Graduate School of Arts and Sciences diberi kebenaran untuk membuat salinan tesis ini dalam sebarang bentuk, sama ada keseluruhannya atau sebahagiannya, bagi tujuan kesarjanaan. Adalah tidak dibenarkan sebarang penyalinan atau penerbitan atau kegunaan tesis ini sama ada sepenuhnya atau sebahagian daripadanya bagi tujuan keuntungan kewangan/komersial, kecuali setelah mendapat kebenaran tertulis. Juga dimaklumkan bahawa pengiktirafan harus diberi kepada saya dan Universiti Utara Malaysia dalam sebarang kegunaan kesarjanaan terhadap sebarang petikan daripada tesis saya.

Sebarang permohonan untuk menyalin atau mengguna mana-mana bahan dalam tesis ini, sama ada sepenuhnya atau sebahagiannya hendaklah dialamatkan kepada:

Dean of Awang Had Salleh Graduate School of Arts and Sciences

UUM College of Arts and Sciences

Universiti Utara Malaysia

06010 UUM Sintok

Abstrak

Kajian kata panggilan Kelabit dilakukan berdasarkan senario semasa dan permasalahan amalan kata panggilan dalam komuniti etnik Kelabit. Kajian kes kualitatif ini bertujuan untuk menjelaskan penggunaan kata panggilan dalam masyarakat Kelabit dan cabaran melestarikannya sewaktu berdepan dengan arus globalisasi. Objektif kajian ini adalah untuk (1) menganalisis serta memperlihatkan bentuk, kategori, makna dan penggunaan sistem kata panggilan masyarakat Kelabit; (2) menjelaskan nilai adab dan kesopanan dalam kata panggilan masyarakat Kelabit; dan (3) mengenal pasti halangan dan cabaran dalam mengamalkan kata panggilan masyarakat Kelabit. Kajian dijalankan di Tanah Tinggi Bario, Miri dan Bintulu, Sarawak. Sebelas etnik Kelabit yang berasal dari Tanah Tinggi Bario dan berumur antara 40 dan 70 tahun dijadikan sebagai informan antara tahun 2006 dan tahun 2010. Sumber data utama diperoleh melalui temu bual dan disokong oleh pemerhatian kajian dan analisis dokumen. Kajian kata panggilan ini, berlandaskan teori yang dikemukakan oleh Harimurti Kridalaksana (1983), Teori Ervin-Tripp (1976) dan Teori Relevans oleh Sperber dan Wilson (1986). Kajian mendapati bahawa: kata panggilan Kelabit berkaitan rapat dengan nilai sosio budaya masyarakat kelabit. Di samping itu, ia ditentukan oleh usia dan penggunaannya bergantung kepada keadaan, suasana serta pangkat orang yang disapa. Penggunaan kata panggilan Kelabit yang betul menggambarkan masyarakat Kelabit mempunyai nilai adab dan kesopanan dalam memanggil seseorang. Terdapat lima cabaran yang menjadi halangan masyarakat Kelabit dalam melestarikan amalan kata panggilan manakala kata panggilan di kawasan bandar menunjukkan perubahan serta dipengaruhi oleh bahasa dan budaya luar.

Katakunci: Etnik Kelabit, Kata panggilan, Kesopanan, Nilai sosio budaya

Abstract

This study on terms of address practice is pursued based on current scenario, and issues related to terms of address practices within the Kelabit ethnic community. The aim of this qualitative case study is to explain the use of address within the Kelabit society and the challenges in sustaining its usage in tandem with globalization. The objectives of this research are as follows: (1) to analyze and to ascertain the structure, category, meaning and usage of terms of address within the Kelabit community; (2) to explain the etiquette in the usage and practice of terms of address within the Kelabit community; and (3) to elicit the challenges on the practice and usage of terms of address within the Kelabit community. This research is conducted at Bario Highlands, Miri and Bintulu, Sarawak. Eleven Kelabit ethnic representatives from Bario Highlands ages between 40 and 70 participated as the study informants between 2006 to 2010. The study used interview as its primary data gathering tool, and complimented by study observation and document analysis. This study employed Harimurti Kridalaksana Theory (1983), Ervin-Tripp Theory (1976) and Relevance Theory by Sperber and Wilson (1986). This study can be concluded that: the usage of terms of address is closely related to Kelabit socio culture. which is determined by age variable, context and the interlocutors. The correct usage of terms of address in Kelabit portrays courtesy and politeness in addressing and finally, it was also found that the usage of terms of address within the urban area evidently showing some changes and is influenced by language and foreign culture.

Keywords: Kelabit ethnic, Terms of address, Politeness, Socio culture value

Penghargaan

Dengan nama Allah Yang Maha Pengasih Lagi Maha Penyayang
Salawat dan Salam Ke Atas Junjungan Besar Nabi Muhammad S.A.W

Syukur ke hadrat Allah S.W.T kerana dengan izin dan limpah kurnia-Nya saya dapat menyempurnakan tesis ini. Tesis ini amat penting sebagai memenuhi syarat untuk memperoleh Ijazah Kedoktoran daripada Universiti Utara Malaysia.

Saya ingin merakamkan jutaan penghargaan dan ucapan terima kasih kepada Prof. Madya Dr. Nuraini Binti Yusoff selaku pengerusi penyelia, Prof. Madya Dr. Hisham Bin Dzakiria selaku penyelia bersama yang telah banyak membantu saya dalam menyiapkan tesis ini. Segala bimbingan, nasihat dan tunjuk ajar yang tuan/puan berikan sepanjang pengajian saya amatlah saya hargai.

Penghargaan dan terima kasih juga saya tujukan kepada pihak pengurusan Perpustakaan Universiti Utara Malaysia, pengurusan Perpustakaan Universiti Malaya, pihak Forest Department Sarawak, pihak Dewan Bahasa dan Pustaka Cawangan Sarawak kerana memberikan kerjasama dan komitmen yang baik untuk saya mendapatkan bahan-bahan rujukan untuk tujuan penulisan tesis ini.

Ucapan penghargaan dan terima kasih ini saya tujukan kepada bapa angkat Encik Pawie kerana sentiasa memberi dorongan dan sokongan padu kepada saya untuk terus menyempurnakan tesis ini. Jutaan terima kasih juga saya ucapkan kepada Encik Sigar Tidan kerana banyak membantu dalam menyempurnakan tesis saya. Setiap nasihat, dorongan dan jasa baik tuan akan saya ingati sehingga akhir hayat.

Akhirnya, ucapan penghargaan dan terima kasih ini saya tujukan kepada ibu, isteri tersayang, saudara mara serta rakan seperjuangan yang sentiasa memberikan semangat, nasihat dan inspirasi kepada saya untuk meneruskan pengajian sehingga berjaya. Tanpa kalian semua mustahil impian untuk menyiapkan tesis ini akan terlaksana. Hanya Allah sahaja yang dapat membalas segala jasa baik kalian.

Jadual Kandungan

Perakuan Kerja Tesis	i
Kebenaran Mengguna	ii
Abstrak	iii
Abstract	iv
Penghargaan	v
Jadual Kandungan	vii
Senarai Jadual	xi
Senarai Rajah	xv
Senarai Peta/Gambar	xvi
Senarai Singkatan	xvii
Senarai Informan	xix
Senarai Lampiran	xx
Glosari	xxi
Transkripsi Fonetik Bahasa Kelabit	xxiii
BAB SATU PENGENALAN KAJIAN	1
Pendahuluan	1
Pernyataan Masalah Kajian	1
Objektif Kajian	5
Fokus Kajian	6
Kepentingan Kajian	7
Skop Kajian	8
Definisi Operasional	9
Ikhtisar Penulisan	11
Kesimpulan	14
BAB DUA KONTEKS KAJIAN	16
Pendahuluan	16
Latar Belakang Negeri Sarawak	16
Latar Belakang Masyarakat Kelabit di Sarawak	25

Keunikan Etnik Kelabit	28
Kesimpulan	42
BAB TIGA SOROTAN KARYA	43
Pendahuluan	43
Kajian-Kajian Yang Telah Dijalankan Terdahulu	44
Kesimpulan	72
BAB EMPAT METODOLOGI PENYELIDIKAN	74
Reka Bentuk Kajian	74
Pendahuluan	74
Kenapa Memilih Kajian Kes Kualitatif	75
Etika Penyelidikan Kualitatif	81
Akses Perundingan dan Kerjasama	83
Kerja Lapangan	84
Fasa 1: Perancangan Awal	84
Fasa 2: Pelaksanaan Kerja Lapangan	85
Rangka Konseptual Kajian	88
Kerangka Teori	89
Pendahuluan	89
Peraturan Harimurti Kridalaksana	89
Peraturan Kata Sapaan Ervin-Tripp	92
Teori Relevans	95
Kaedah Kajian	98
Metodologi Naratif	98
Perancangan Penyelidikan	99
Temu Bual	102
Pemerhatian	105
Catatan Jurnal	107
Pelbagai Dokumen	108
Rakaman Video	109
Fotografi	110
Catatan Perjalanan ke Bario	111

Pemilihan dan Maklumat Informan	115
Maklumat Informan	120
Latar Belakang Informan	122
Analisis Data	133
Triangulasi	134
Kesimpulan	135
BAB LIMA ANALISIS BENTUK KATA PANGGILAN	
MASYARAKAT KELABIT	139
Pendahuluan	139
Bentuk Kata Panggilan Kekeluargaan	139
Analisis Bentuk Kata Panggilan Kekeluargaan	140
Kesimpulan Kata Panggilan Kekeluargaan	162
Bentuk Kata Panggilan Umum	163
Kesimpulan Kata Panggilan Umum	169
Bentuk Kata Panggilan Adat	169
Analisis Bentuk Kata Panggilan Adat Masyarakat	
Kelabit	170
Dasar Pemilihan Nama Dalam Kata Panggilan Adat	
Masyarakat Kelabit	171
Klasifikasi Kata Panggilan Adat Masyarakat Kelabit	174
Rumusan	204
Ciri-Ciri Makna Kata Panggilan Adat	205
Golongan Kata Ganti Nama Diri	206
Analisis Kata Ganti Nama Diri	206
Kesimpulan	213
BAB ENAM ADAB DAN KESOPANAN DALAM KATA	
PANGGILAN MASYARAKAT KELABIT	217
Pengenalan	217
Adab, Budi Bahasa dan Kesopanan Kata Panggilan Kelabit	218
Bahasa dan Budaya Dalam Kata Panggilan Kelabit	227

Amalan Warisan Nenek Moyang Kelabit	230
Petunjuk Status Individu Dalam Kata Panggilan Kelabit	237
Kesimpulan	241
BAB TUJUH CABARAN YANG DIHADAPI DALAM MELESTARIKAN AMALAN KATA PANGGILAN KELABIT	244
Pendahuluan	244
Penghijrahan Masyarakat Kelabit	245
Kahwin Campuran	248
Lokasi Persekitaran Bario, Bandar Miri dan Bandar Bintulu	253
Pendidikan Tinggi dan Pekerjaan	257
Urbanisasi, Modenisasi dan Globalisasi	263
Kesimpulan	268
BAB LAPAN RUMUSAN DAN CADANGAN	269
Pendahuluan	269
Rumusan dan Perbincangan Dapatan Kajian	270
Implikasi Kajian	294
Sumbangan Kajian	297
Cadangan	298
Kesimpulan	300
RUJUKAN	303
LAMPIRAN	314

Senarai Jadual

Jadual 2.1 Populasi Penduduk Bario Mengikut Umur Tahun 2005	20
Jadual 2.2 Fonem Bahasa Kelabit (Vokal)	38
Jadual 2.3 Fonem Bahasa Kelabit (Konsonan)	39
Jadual 2.4 Diftong Bahasa Kelabit	39
Jadual 2.5 Gugus Vokal	40
Jadual 2.6 Pengulangan Vokal	40
Jadual 2.7 Gugus Konsonan	41
Jadual 2.8 Struktur Suku Kata	42
Jadual 3.1 Contoh Sapaan Pihak Sebelah Ibu	48
Jadual 3.2 Contoh Sapaan Pihak Sebelah Ayah	49
Jadual 3.3 Sapaan Keluarga Asas Masyarakat Bajau	53-54
Jadual 3.4 Sapaan di Luar Lingkungan Keluarga Asas Masyarakat Bajau	54
Jadual 3.5 Bentuk Panggilan Berdasarkan Umur bagi Masyarakat Majmuk di Malaysia	58
Jadual 3.6 Panggilan dalam Keluarga Asas	62
Jadual 3.7 Panggilan Kaum Kerabat di luar Lingkungan Keluarga Inti	63
Jadual 4.1 <i>Types of Qualitatives Research</i>	76
Jadual 4.2 Sistem Tutur Sapa Bahasa Indonesia	91
Jadual 4.3 Kategori Pemilihan Kawasan dan Umur Informan Kajian	115
Jadual 4.4 Pekerjaan, Tempat Tinggal dan Umur Informan	120
Jadual 4.5 Bahagian dan Kandungan Tajuk Temu Bual	121
Jadual 5.1 Kata Panggilan Kekeluargaan	140-141
Jadual 5.2 Kata Panggilan Merujuk Datuk dan Nenek	141
Jadual 5.3 Kata Panggilan untuk Merujuk Datuk	142-143
Jadual 5.4 Kata Panggilan untuk Merujuk Nenek	146
Jadual 5.5 Kata Panggilan untuk Merujuk Ayah	148
Jadual 5.6 Kata Panggilan untuk Merujuk Ibu	150
Jadual 5.7 Kata Panggilan untuk Merujuk Pak Cik	152
Jadual 5.8 Kata Panggilan untuk Merujuk Mak Cik	153

Jadual 5.9 Kata Panggilan untuk Merujuk Suami	155
Jadual 5.10 Kata Panggilan untuk Merujuk Isteri	156
Jadual 5.11 Kata Panggilan untuk Merujuk Abang	157
Jadual 5.12 Kata Panggilan untuk Merujuk Kakak	158
Jadual 5.13 Kata Panggilan untuk Merujuk Sepupu Lelaki	159
Jadual 5.14 Kata Panggilan untuk Merujuk Sepupu Perempuan	159
Jadual 5.15 Kata Panggilan untuk Merujuk Bapa Mentua	160
Jadual 5.16 Kata Panggilan untuk Merujuk Ibu Mentua	161
Jadual 5.17 Kata Panggilan untuk Merujuk Ipar Lelaki	161
Jadual 5.18 Kata Panggilan untuk Merujuk Ipar Perempuan	162
Jadual 5.19 Kata Panggilan Umum	163
Jadual 5.20 Kata Panggilan untuk Merujuk Individu Seusia Datuk	164
Jadual 5.21 Kata Panggilan untuk Merujuk Individu Seusia Nenek	165
Jadual 5.22 Kata Panggilan untuk Merujuk Individu Seusia Ayah	167
Jadual 5.23 Kata Panggilan untuk Merujuk Individu Seusia Ibu	167
Jadual 5.24 Kata Panggilan untuk Merujuk Individu Seusia Abang	168
Jadual 5.25 Kata Panggilan untuk Merujuk Individu Seusia Kakak	169
Jadual 5.26 Senarai Nama Kata Panggilan Unsur Agama	176
Jadual 5.27 Senarai Nama Kata Panggilan Unsur Alam	182
Jadual 5.28 Senarai Nama Kata Panggilan Unsur Fauna	184
Jadual 5.29 Senarai Nama Kata Panggilan Unsur Kelas Pertama dengan Pangkal Kosa Kata <i>Aran</i>	188
Jadual 5.30 Senarai Nama Kata Panggilan Unsur Kelas Pertama dengan Kombinasi Kosa Kata <i>Paran</i>	190
Jadual 5.31 Senarai Nama Kata Panggilan Unsur Kelas Pertama dengan Kombinasi Kosa Kata <i>Balang</i>	192
Jadual 5.32 Senarai Nama Kata Panggilan Unsur Kelas Pertama dengan Kombinasi Kosa Kata <i>Maran</i>	193
Jadual 5.33 Senarai Nama Kata Panggilan Unsur Kelas Pertama dengan Kombinasi Kosa Kata <i>Paren</i>	195

Jadual 5.34 Senarai Nama Kata Panggilan Unsur Kelas Pertama Dengan Kombinasi Kosa Kata <i>Raja, Dita, Belaan,</i> <i>Maren dan Pelaba</i>	196
Jadual 5.35 Senarai Nama Kata Panggilan Kategori Unsur Lain	198
Jadual 5.36 Senarai Nama Kata Panggilan yang telah diberikan kepada Tokoh Kelabit	199
Jadual 5.37 Senarai Kata Panggilan untuk Lelaki dan Perempuan	202
Jadual 5.38 Senarai Kelompok Nama yang Dominan Menjadi Pilihan	204-205
Jadual 5.39 Pengkategorian Ganti Nama Pertama, Ganti Nama Kedua dan Ganti Nama Ketiga	206
Jadual 5.40 Penggunaan Ganti Nama dalam Perbualan	207
Jadual 5.41 Penggunaan Ganti Nama dalam Perbualan	208
Jadual 5.42 Penggunaan Ganti Nama dalam Perbualan	209
Jadual 5.43 Penggunaan Ganti Nama dalam Perbualan	210
Jadual 5.44 Penggunaan Ganti Nama dalam Perbualan	211
Jadual 5.45 Penggunaan Ganti Nama dalam Perbualan	211
Jadual 5.46 Penggunaan Ganti Nama dalam Perbualan	212
Jadual 6.1 Perbualan Harian Masyarakat Kelabit	228
Jadual 6.2 Sapaan Formal Masyarakat Kelabit	229
Jadual 6.3 Sapaan Formal Masyarakat Kelabit	230
Jadual 8.1 Kata Panggilan Kekeluargaan	271
Jadual 8.2 Kata Panggilan Umum	275
Jadual 8.3 Senarai Kata Panggilan Unsur Agama	277
Jadual 8.4 Senarai Nama Kata Panggilan Unsur Alam	278
Jadual 8.5 Senarai Nama Kata Panggilan Unsur Fauna	278
Jadual 8.6 Senarai Kata Panggilan Unsur Nama Kelas Pertama dengan Pangkal Kosa Kata <i>Aran</i>	279
Jadual 8.7 Senarai Nama Kata Panggilan Kategori Unsur Lain	279

Jadual 8.8 Penggunaan Kata Panggilan Adat dalam Perbualan	281
Jadual 8.9 Pengkategorian Ganti Nama Pertama, Ganti Nama Kedua dan Ganti Nama Ketiga	282
Jadual 8.10 Penggunaan Ganti Nama dalam Perbualan	283
Jadual 8.11 Perbualan Harian Masyarakat Kelabit	286

Senarai Rajah

Rajah 4.1 Rangka Konseptual Kajian	88
Rajah 5.1 Contoh Proses dan Perurutan Sistem Pemberian Nama dalam Upacara <i>Irau Meka'a' Ngadan</i>	171

Senarai Peta/Gambar

Peta 2.1 Negeri Sarawak	18
Gambar 2.1 Batu Ritong, Pa' Lungan, Bario	23
Gambar 2.2 Batu Narit Pa' Beruang di Pa' Mada, Bario	24
Gambar 2.3 Batu Kelabet, Pa'Dalih, Bario	24
Gambar 4.1 Pengangkutan Lori (<i>pick-up</i>) untuk bergerak di sekitar kawasan Bario	112
Gambar 4.2 Pengangkutan kereta kerbau untuk mengangkat barang keperluan harian	112
Gambar 4.3 Persekitaran <i>Salt Spring</i>	113

Senarai Singkatan

AIA	<i>American International Assurance</i>
BEMB	<i>Borneo Evangelical Mission Bintulu</i>
CMS	Cahaya Mata Sarawak
CEO	<i>Chief Executive Officer</i>
Dr.	Doktor
EX CEO MAS	<i>Ex Chief Executive Officer Malaysian Airlines System</i>
EX SHELL HRM	<i>Ex Shell Human Resource Management</i>
EX STATE MINISTER (excl.)	Bekas Menteri Kerajaan Negeri <i>exclusive</i>
(f)	<i>Female</i>
(FN)	<i>First Name</i>
(incl.)	<i>inclusive</i>
ITM	Institut Teknologi Mara
K	Konsonan
KV	Konsonan Vokal
KVK	Konsonan Vokal Konsonan
LED	Diode Pemancar Cahaya
LET	Transistor Pemancar Cahaya
MAS	<i>Malaysian Airlines System</i>
MCE	<i>Malaysian Certificate Education</i>
MIT	<i>Melbourne Institute Of Technology, Australia</i>
MLNG	<i>Malaysian Liquid National Gas</i>
PEMANDU	Pengurusan Prestasi dan Pelaksanaan
RKS	Rurum Kelabit Sarawak
SC	<i>Senior Cambridge</i>
SCORE	Koridor Tenaga Diperbaharui Sarawak
SIB	Sidang Injil Borneo
SMK	Sekolah Menengah Kebangsaan

SMS	Sistem Khidmat Pesanan Ringkas
SPDP	<i>Sarawak Party Democratic Progressive</i>
(t.t)	Tiada Tarikh
(TLN)	<i>Title Last Name</i>
UiTM	Universiti Teknologi Mara
UIUC	<i>University of Illinois-Urbana Champaign</i>
UKM	Universiti Kebangsaan Malaysia
UM	Universiti Malaya
UNIMAS	Universiti Malaysia Sarawak
UPM	Universiti Putra Malaysia
USM	Universiti Sains Malaysia
V	Vokal
VK	Vokal Konsonan

Senarai Informan

Kod Informan	Tempat Tinggal
Informan K054	Bintulu
Informan K055	Bario
Informan K032	Bario
Informan K051	Bario
Informan K048	Bario
Informan K050	Miri
Informan K0540	Bario
Informan K053	Bintulu
Informan K063	Bintulu
Informan K064	Bintulu
Informan K042	Miri

Senarai Lampiran

Lampiran A

Surat Kebenaran Untuk Menjalankan Penyelidikan	314
--	-----

Lampiran B

Maklumat Latar Belakang Informan	315
----------------------------------	-----

Lampiran C

Transkripsi Temu Bual	317
-----------------------	-----

Lampiran D

Gambar 1 Generasi Baharu Kelabit Menggunakan Pakaian Tradisi Kelabit	324
Gambar 2 Generasi Baharu Kelabit Dengan Tarian Tradisi Kelabit	324
Gambar 3 Keluarga Kelabit	325

Lampiran E

Gambar 4 Kehijauan Persekitaran Bario	326
---------------------------------------	-----

Lampiran F

Gambar 5 Pelancong Luar	327
Gambar 6 Homestay Pa' Lungan, Bario	327

Lampiran G

Gambar 7 Batu Ritong 1, Pa' Lungan	328
------------------------------------	-----

Lampiran H

Gambar 8 Batu Ritong 2, Pa' Lungan	329
------------------------------------	-----

Lampiran I

Gambar Batu Narit Long Beruang Pa' Mada	330
---	-----

Lampiran J

Peta Sarawak dan Lokasi Tanah Tinggi Bario, Bandar Miri dan Bandar Bintulu	331
--	-----

Glosari

Agan: Salah satu nama pilihan untuk anak lelaki masyarakat Kelabit

Apad: Gunung

Awan: Pasangan suami isteri, suami, isteri

Bala: Berita, terkenal, popular

Bawi: Salah satu nama pilihan untuk anak perempuan masyarakat Kelabit

Bulan: Bulan, salah satu nama pilihan untuk anak perempuan masyarakat Kelabit

Burak : Sejenis wain yang dibuat daripada beras (fermented rice)

Dedtur: Perempuan, wanita, gadis

Dela'ih: Lelaki

Diko: Anda, awak, kamu, engkau

Dita': Tinggi, atas, lebih tinggi (berkenaan tempat, kedudukan atau pangkat)

Doo': Bagus, baik, manis, elok, sedap, enak,

Duih: Saya, aku

Iko: Anda, awak, kamu, engkau

Irau Mekaa' Ngadan: Sambutan Perayaan Upacara Penukaran Nama

Kamih: Kami

Kelabit: Nama masyarakat yang berasal daripada tanah tinggi di Sarawak (iaitu dikenali sebagai Bario) daripada muara sehingga hulu sungai Baram di utara (Long Pelu'an), seperti Long Lellang, Long Seridan, dan Long Napir (di daerah Limbang).

Keteluh: Kami (mewakili tiga atau lebih orang)

Kinanak: Abang, kakak

Kinanak Dedtur: Kakak

Kinanak Dela'ih: Abang

Kudih: Saya, aku

Lemulun: Orang, masyarakat

Lian: Salah satu nama pilihan untuk anak lelaki masyarakat Kelabit

Lipang: Salah satu nama pilihan untuk anak perempuan masyarakat Kelabit

Medueh: Merujuk kata ganti nama diri ketiga, iaitu kamu (lebih daripada dua orang)

Meteluh: Merujuk kata ganti nama diri ketiga, iaitu Kamu (tiga orang atau lebih)

Mudih: Merujuk kata ganti nama diri ketiga, iaitu kamu

Muh: awak, anda, kamu

Muyuh: Merujuk kata ganti nama diri ketiga, iaitukamu (semua orang)

Paran: Aristokrat, individu yang lahir dalam kelompok keluarga kelas atasan mengikut sistem kelas tradisional

Pelaba: Sangat hebat

Raja': Raja, permaisuri

Raja' dedtur: Permaisuri

Raja' Dela'ih: Raja

Sina': Ibu, emak, ibu saudara, kata panggilan khusus untuk merujuk orang tua perempuan

Sinabu' : Kata panggilan untuk wanita yang mempunyai anak pertama seorang lelaki.

Sinamu': Kata panggilan untuk wanita yang mempunyai anak pertama seorang perempuan.

Supang: Salah satu nama pilihan untuk anak perempuan masyarakat Kelabit

Tama': Bapa, ayah, bapa saudara, kata panggilan khusus untuk merujuk orang tua lelaki

Tamabu': Kata panggilan untuk lelaki yang mempunyai anak pertama seorang lelaki.

Tamamu': Kata panggilan untuk lelaki yang mempunyai anak pertama seorang perempuan.

Tepabu': Kata panggilan merujuk nenek atau datuk yang mempunyai cucu pertama seorang lelaki.

Tepemu': Kata panggilan merujuk nenek atau datuk yang mempunyai cucu pertama seorang perempuan.

Tepu': Kata panggilan umum untuk merujuk datuk atau nenek.

Tepu' Dela'ih: Kata panggilan untuk merujuk datuk.

Tepu' Dedtur: Kata panggilan untuk merujuk nenek.

Tesinah menaken: Mak cik

Tetamah menaken: Pak cik

Tetamah benaken: Pak cik

Titeh: Kami, kami berdua

Uih: Saya, aku

Transkripsi Fonetik Bahasa Kelabit

Bahasa Kelabit	Fonetik
abpag	[ab̥ α]
adun	[adun]
adun paran	[adun paɾan]
apad	[apa d]
aran raja'	[aran ra α]
aran tuan	[aran tuan]
aran pelaba	[aran pələba]
aunt	[untiə]
awan	[awan]
awan dela'ih	[awan dʌlɛ lh]
babie	[babiə]
bala	[balɛ]
balang	[balan]
balang apad	[balan apa d]
balang lipang	[balan lipan]
balang maran	[balan maran]
balang murud	[balan murud]
bala tu'uh	[balɛ tu uh]
bapak	[bapaʔ]
bario	[bario]

belaan tauh	[bəla n tauh]
buag	[buα]
burak	[burək]
buren pelaba	[burən pələbə]
burur	[burur]
daddy	[dəddɪ]
darling	[dɑrlɪŋ]
datuk	[dɑtuʔ]
dedtur	[dəd ^h ur]
dela'ih	[dʌlɑ lh]
dita' bala	[dita bala]
doo'	[d]
duih	[duih]
emak	[əmaʔ]
grandma	[grændpɑ]
grandpa	[grændpɑ]
honey	[həniə]
hubby	[həbbiə]
iag	[iɑ]
iban	[ibən]
iban dela'ih	[ibən dʌlɑ lh]
iban dedtur	[ibən dəd ^h ur]

Ibuk	[ibuʔ]
iko	[ik]]
inan	[inən]
irau	[irəu]
kamih	[kəmih]
kanid	[kənId]
kanid dela'ih	[kənId dʌIə Ih]
kanid dedtur	[kənId dəd ^h ur]
karuh	[kəruh]
kelabit	[kəlabit]
kinanak	[kInənək]
kinanak dela'ih	[kInənək dʌIə Ih]
kinanak dedtur	[kInənək dəd ^h ur]
kapong raja'	[kəpɔŋ rə ə]
kudih	[kudih]
kuir	[kuIr]
kuta	[kutə]
langu'	[lənɟul]
langu dela'ih	[lənɟul dʌIə Ih]
langu dedtur	[lənɟul dəd ^h ur]
laug	[ləu]
lemulun	[ləmulun]

lian	[liən]
mada'	[mɑdɑ]
mada' karuh	[mɑdɑ kɑruh]
mada' ulun	[mɑdɑ ulun]
maran	[mɑrən]
maran bala	[mɑrən bɑlɑ]
maran dita'	[mɑrən ditɑ]
maran raja'	[mɑrən rɑ ɑ]
maran tadun	[mɑrən tɑdun]
maren lutu	[mɑrən lutu]
medueh	[mədəuh]
melai	[məlɑi]
mekaa'	[məkɑ]
meteluh	[mətəluh]
mudih	[mudih]
muh	[muh]
mummy	[mæmmiə]
nenek	[nənəʔ]
ngadan	[ŋɑdɑn]
pakay	[pɑkɑI]
paran	[pɑrən]
paran kelapang	[pɑrən kəlɑpɑŋ]
paran raja'	[pɑrən rɑ ɑ]

paren kera'ie	[pəɾən kəɾa iə]
paren pengira	[pəɾən pəŋiɾa]
pelaba	[pəlaba]
pelaba bala	[pəlaba bala]
puung	[puuŋ]
raja'	[ɾa α]
raja' bala	[ɾa α bala]
raja' siwa	[ɾa α siwa]
ruok	[ru k]
saging	[saɡiŋ]
siqit	[siqit]
sina'	[sina]
sina' raja' siwa	[sina ɾa α siwa]
sina' kapong raja'	[sina kaɸoŋ ɾa α]
sina' balang lipang	[sina baɸaŋ lipaŋ]
sinabu'	[sinabu]
sinamu'	[sinamu]
tadun	[taɖun]
tadun paran	[taɖun pəɾən]
tama'	[tama]
tamabu'	[tamabu]
tamamu'	[tamamu]

tepabu'	[təpɒbu]
tepemu'	[təpəmu]
tepu'	[təpu]
tepu' dela'ih	[təpu dɒIə Ih]
tepu' dedtur	[təpu dəd ^h ur]
tetepuh dela'ih	[tətəpuh dɒIə Ih]
tetepuh dedtur	[tətəpuh dəd ^h ur]
tesinah menaken	[təsinəh mɒnəkən]
tilong	[tiloŋ]
tetamah benaken	[tətaməh bɒnəkən]
tetamah menaken	[tətaməh mɒnəkən]
uih	[uih]
umaw	[umaw]
uncle	[uncəl]

BAB SATU

PENGENALAN KAJIAN

Pendahuluan

Bab Satu merupakan bahagian yang menerangkan tentang pengenalan kajian. Huraian bab ini dimulakan dengan membincangkan pernyataan masalah kajian, objektif kajian, fokus kajian, kepentingan kajian, skop kajian, definisi operasional dan ikhtisar penulisan. Perkara ini dibincangkan bertujuan untuk memberi gambaran awal tentang latar belakang penyelidikan ini.

Penyataan Masalah Kajian

Masyarakat Kelabit yang mendiami kawasan tanah tinggi Bario di utara Sarawak seperti yang dirujuk oleh Asmah Haji Omar (1983) juga mempunyai kata panggilan mereka sendiri. Mereka turut mengamalkan adab yang sopan dalam bertutur kata sama ada dengan komunitinya sendiri atau dengan masyarakat luar. Robert Lian dan Lucy Bulan (1989) menyatakan bahawa menghormati seseorang yang mempunyai status sangat dititikberatkan oleh masyarakat Kelabit. Hal yang sedemikian berlaku kerana keadaan ini telah diwarisi daripada generasi terdahulu yang melambangkan nilai kesopanan dan budi pekerti masyarakat Kelabit. Amalan sopan masyarakat Kelabit merangkumi aspek memanggil atau menyapa orang lain. Bagi masyarakat Kelabit memanggil individu lain dengan menyebut terus nama peribadi seseorang itu dianggap kurang sopan dalam tatacara berkomunikasi. Namun demikian, hal ini dikecualikan dalam kes tertentu seperti memanggil kanak-kanak dan orang yang belum berumah tangga.

The contents of
the thesis is for
internal user
only

Rujukan

- A. Aziz Deraman. (2005). *Masyarakat dan kebudayaan Malaysia*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Ab. Rahman Ab. Rashid & Yap Kim Fatt. (1995). *Bahasa Melayu-komunikasi berkesan dan pengucapan umum*. Selangor: Longman Malaysia Sdn. Bhd.
- Ab. Razak Ab. Karim. (2000). Warkah Melayu lama: Satu genre linguistik. *Jurnal Dewan Bahasa*, 44(2), 265 – 274.
- Ab. Razak Ab. Karim. (2000). Bentuk strategi komunikasi masyarakat Melayu: Satu analisis berdasarkan warkah Melayu lama. *Jurnal Dewan Bahasa*, 44(7), 797 – 808.
- Ab. Razak Ab. Karim. (2000). Kesopanan berbahasa dalam warkah Melayu lama. *Jurnal Dewan Bahasa*, 44(12), 1306 - 1317.
- Abdul Halim Mohamed. (2006). *The Impact of the Malaysian Smart Schools' Training Programme (SSTP): Teachers' perspectives*. (Unpublished doctoral dissertation). Centre for Applied Research in Education, School of Education and Lifelong Learning, University of East Anglia, UK.
- Abd. Halim Hadi. (2006, 7 Disember). Menjejak warisan pahlawan Kelabit, *Utusan Malaysia (Mega)*, hlm.: 1-3.
- Abd. Halim Hadi. (2007, 11 Januari). Pupusnya warisan Kelabit, *Utusan Malaysia (Mega)*, hlm.: 1-3.
- Ahmad Mahzan Ayob. (1983). *Kaedah penyelidikan sosioekonomi – suatu pengenalan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Ahmad Mahzan Ayob. (2005). *Kaedah penyelidikan ekonomi*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Akmajian, A., Richard, A. Demers, Ann K. Farmer & Robert M. Harnish. (1997). *Linguistik: Pengantar bahasa dan komunikasi*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka. (Penterjemah: Aishah Mahdi dan Azizah Hussein)
- Amat Juhari Moain. (1985). *Sistem panggilan dalam bahasa Melayu: suatu analisis sosiolinguistik*. (Disertasi Doktor Falsafah yang tidak diterbitkan) Universiti Malaya, Kuala Lumpur.
- Amat Juhari Moain. (1989). *Sistem panggilan dalam bahasa Melayu suatu analisis sosiolinguistik*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Amat Juhari Moain. (2000). *Sosiolinguistik*. Selangor: IDEAL Universiti Putra Malaysia.
- Amat Juhari Moain. (2002). *Sosiolinguistik lanjutan*. Selangor: IDEAL Universiti Putra Malaysia.
- Amster, Matthew H. (1995). *Kelabit/English- English/Kelabit glossary*. Kuching: Rurum Kelabit Sarawak.
- Amster, Matthew H. (1998). *Community, ethnicity, and modes of association among the Kelabit of Sarawak, east Malaysia*. (Unpublished doctoral dissertation) Brandies University, Waltham, MA.

- Amster, Matthew H. (1999). "Tradition", ethnicity, and change: Kelabit practices of name changing. *Sarawak Museum Journal*, 75(12), 183-200.
- Amster, Matthew H. (2005). "The diary of a district officer: Alastair Morrison's 1953 trip to the Kelabit Highlands". *Borneo Research Bulletin*, 36, 91-107.
- Anderson J. & Poole M. (1998). *Assignment and thesis writing*. Singapore: Kyodo Printing Co (Singapore) Pte Ltd.
- Arpan Shahbudin Latip. (1998). *Bahasa Melayu: Kesilapan tatabahasa satu analisis*. Shah Alam: Fajar Bakti Sdn. Bhd.
- Asni Ayub., W. Chan., H. Rasyad., R. Alwis., N.A. Djamil., & S. Djamaris. (1983). *Sistem sapaan bahasa Minangkabau*. Padang, Jakarta: Pusat Pembinaan dan Pengembangan Bahasa. Departemen Pendidikan & Kebudayaan.
- Ary. D., Jacobs L. C., Razavieh A. (2002). *Introduction to research in education*. United State of America: Wadsworth, A Division of Thomas.
- Asmah Hj. Omar. (1983). *The Malay peoples of Malaysia and their languages*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Asmah Hj. Omar. (1988). *Penggunaan bahasa Malaysia di jabatan-jabatan kerajaan, badan-badan berkanunan dan pihak berkuasa tempatan di Sarawak*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Asmah Haji Omar. (1994). Bahasa-bahasa bumiputera di Sarawak. *The Sarawak Museum Journal*, 68(1), 145-158.
- Asmah Hj. Omar. (2001). *Kaedah penyelidikan bahasa di lapangan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Asmah Hj. Omar. (2004). *Penyelidikan, pengajaran dan pemupukan bahasa*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Azhar Harun dan Nawī Abdullah. (2004). *Metodologi penyelidikan ekonomi dan sains sosial*. Singapura: Thomson Learning.
- Azizi Yahya, Shahrin Hashim, Jamaludin Ramli, Yusof Boon & Abdul Rahim Hamdan. (2006). *Menguasai penyelidikan dalam pendidikan – Teori, analisis & interpretasi data*. Kuala Lumpur: PTS Professional.
- Azmy Mohamed. (2005). Tenaga solar hubung Bario dengan dunia luar. *Utusan Malaysia (Ruangan Pendidikan Bestari)*, 1 & 11.
- Babbie, E. (2004). *The practice of social research*. USA: Wadsworth, A Division of Thomas.
- Bach, K. Speech Act, *Routledge encyclopedia of philosophy entry*.
- Bahasa Kelabit. (t. t.). Diakses daripada: <http://www.unimas.my/ebario/community.html>
- Bario the Kelabit highlands. (t. t.). Diakses daripada: <http://malaysiasite.nl/barioeng.html>
- Batik Bidin. (2002). *Penggunaan kata panggilan dan kata ganti nama diri bahasa Iban: Suatu tinjauan sosiolinguistik*. (Tesis Master Sastera yang tidak diterbitkan). Universiti Putra Malaysia, Serdang.
- Baxter, L. A. & Babbie E. (2004). *The basics of communication research*. Canada: Wadsworth, A Division of Thomson.
- Bell, J. (1999). *Doing your research project – A guide for first-time researchers in education and social science*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press.

- Bhasah Abu Bakar, (2007). *Kaedah analisis data penyelidikan ilmiah*. Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributors Sdn Bhd.
- Blust, R. (1974). *The Proto-North-Sarawak vowel deletion hypothesis*. (Unpublished doctoral dissertation). University of Hawaii, Manoa.
- Blust, R. (1993). Kelabit – English vocabulary. *The Sarawak Museum Journal*, 65(12), 141-226.
- Bogdan, R. & Biklen, S. K. (1998). *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods* (3rd Ed.). Boston, MA: Allyn and Bacon Inc.
- Bogdan, R., & Taylor, S. (1975). *Introduction to qualitative research methods*. New York: Wiley.
- Brown, R. & Gilman, A. (1960). The pronouns of power and solidarity. Dalam Thomas A. Sebeok (Eds.). *Style in language* (253-257) Massachusetts: The M.I.T. Press.
- Brown, Roger W dan Marguerite Ford. (1964). Address in American English. Dalam Ralph Fasold (Eds.), *The sociolinguistics of language* (4-15) Oxford: Basil Blackwell Ltd.
- Burhan Bungin, H.M. (2008). *Penelitian Kualitatif: komunikasi, ekonomi, kebijakan publik, dan ilmu sosial lainnya*. Kencana Prenada Media Group, Jakarta: Indonesia.
- Carspecken, P. F. & Walford, G. (2001). *Studies in educational ethnography volume 5: Critical ethnography and education*. USA and UK: An Imprint of Elsevier Science.
- Collins, J. T. (1987). *Dialek Melayu Sarawak*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Collins, J. T. (1996). *Malay, world language- A short history*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Creswell, J. W. (1994). *Research design – Qualitative & quantitative approaches*. USA: Sage Publications Ltd.
- Creswell, J. W. (1998). *Qualitative inquiry and research design, choosing among five traditions*. Thousand Oaks: Sage.
- Das, Sisir Kumar. (1968). *Forms of address and terms of reference in Bengali, anthropological linguistics*, 10(4), 19-31.
- Dayang Aini Haji Karim. (2000). Sistem panggilan dalam pemikiran masyarakat Melayu Brunei. *Kolokium Bahasa dan Pemikiran Melayu / Indonesia*, 1, 129-147.
- Delamont, S. (1992). *Fieldwork in educational setting: Methods, pitfalls and perspectives*. London: Falmer Press.
- Denzin, N. & Lincoln, Y. (1994). Introduction: Entering the field of qualitative research, in N.Denzin & Y. Lincoln (Eds.). *Handbook of Qualitative Research*, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Dewan Bahasa & Pustaka. (1988). *Kata bahasa sukuan untuk perbendaharaan kata bahasa Malaysia*. Kuala Lumpur: Pengarang.
- Dewan Bahasa & Pustaka. (1991). *Kamus Dewan Edisi Baru*. Kuala Lumpur: Pengarang.
- Dewan Bahasa & Pustaka. (1997). *Kamus Linguistik*. Kuala Lumpur: Pengarang.
- Dewan Bahasa & Pustaka. (2005). *Kamus Dewan Edisi Keempat*. Kuala Lumpur: Pengarang.

- Ely, M., Anzul, M., Friedman, T., Garner, D., & Steinmetz, A. M. (1991). *Doing qualitative research: Circles within circles*. London: Falmer Press.
- Ervin-Tripp, S. M. (1969). Sociolinguistic Rules of Address. Dalam Pride, JB dan Janet Holmes (Eds.) (1976). *Sociolinguistics: Selected Reading*. Middlesex, England: penguin Education, Penguin Books Ltd.
- Ervin-Tripp, S. M., (1976). Sociolinguistic. Dalam Joshua Fishman (Eds.), *Advance in the Sociology of Language I, Basics Concepts, Theories and problems: Alternative Approaches* (235 – 253). The Hague-Paris, Mouton.
- Ervin-Tripp, S. M. (1986). Sociolinguistics Rules: Alternation and Co-Occurrence. Dalam J. Gumperz & D. Hymes (Eds.). *Direction in Sociolinguistics: The ethnography of Communication* (175 – 193) New York-Sydney: Holt Rinehart and Winston Inc.
- Fatimah Hj. Damit. (2008). *Sistem panggilan dalam dialek Melayu Kampung Air*. Dewan Bahasa dan Pustaka Brunei, Kementerian Kebudayaan, Belia dan sukan.
- Fetterman, D. M. (1994). *Ethnography in educational evaluation*. London: Sage.
- Flick, U. (2002). *An introduction to qualitative research*. London: sage publications Ltd.
- Forest Department Sarawak. (2006). *Main megaliths in the Kelabit highlands*. Kuching.
- Geertz, C. (1976). From the native's point of view: On the nature of anthropological understanding. Dalam K. H. Basso & H.A. Selby (Eds.), *Meaning in Anthropology*, Albuquerque: University of New Mexico Press.
- Gumperz, J. J. & D. H. Hymes (Ed.) (1972). *Direction in sociolinguistics*. San Francisco: Holt Rineherd & Winston Inc.
- Gibbs, G. R. (2002). *Qualitatives data analysis explorations with NVIVO*. Buckingham: Open University Press.
- Glasser, B. G., & Strauss, A.L. (1967). *The discovery of grounded theory*. Chicago, IL: Aldine Publishing Company.
- Hammersley, M. & Atkinson, P. (1995). *Ethnography: Principles and practice* (2nd Ed.). London and New York: Routledge.
- Hammersley, M. (1993). *Social Research – Philosophy, politics and practice*, London: Sage Publications Ltd.
- Harrison, T. (1954). Outside influences on the culture of the Kelabits of north central Borneo. *Sarawak Museum Journal*, 6(4), (new series).
- Harimurti Kridalaksana. (1983). *Fungsi bahasa dan sikap bahasa*, Ende Flores: Nusa Indah.
- Harlina Samson. (2006, 17 Februari). Garam bukit sumber rezeki penduduk Bario, *Berita Harian* (Ruangan Citra),: C9.
- Hawkins, J. M. (1998). *The south African Oxford school dictionary*. Cape Town: Oxford University press.
- Heath, A. W. (1997). The proposal in qualitative research. *The qualitative report*, 3, (1), March.
- Hilbert Montel. (2009). *Kenali Sarawak bumi Kenyalang*. Diakses daripada <http://hilbertmontell-anakmerdeka.blogspot.com/.../kenali-sarawak-bumi-kenyalang.html>
- Hisham Dzakiria. (2000). *Qualitative case study research in distance learning: commentary on methodology*. UUM Sintok: Universiti Utara Malaysia.

- Hisham Dzakiria. (2008). *Pragmatic approach to qualitative case study research learning by doing: A case of distance learning research in Malaysia*. Sintok: Universiti Utara Malaysia.
- Hoult, T. F. (1972). *The march to the right:: A case study in political repression*. Cambridge: Mass Schenkman.
- Idris Jala pemimpin etnik Kelabit yang bijak. (t. t.). Diakses daripada <http://easycomeseasygoes.blogspot.com/2009/05/idris-jala-most-brilliant-kelabit-of.html>
- Ismail Jusoh & Mat Nor Hussin. (2002). *Perancangan bahasa (BBM 5103)*. Selangor: Universiti Putra Malaysia.
- Ismail Hamid. (1988). *Masyarakat dan budaya Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Izwar Abdul Wahid. (2006, 31 Ogos). Kesukaran hidup di Bario, *Utusan Malaysia(Mega)*, hlm.: 1-5.
- Johnson, B. & Christensen. (2004) *Educational research: Quantitative, qualitative, and mixed approaches*. USA: Pearson.
- Johnston, O. M. (1904). "The use of "ella", "lei" and "la" as polite forms of adress in Italian", *Modern Philology*, 1, 469-475.
- Jorgensen, D.L. (1989). *Participant observation: A methodology for human studies*. Applied Social Research Method Series, 15. Newbury Park, Carlifornia: Sage.
- Kahti Galis. (1990). *Adat perkahwinan masyarakat Bisaya Sarawak*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Kandau Sidi. (2006, 6 September). Penduduk Bario 'paling kaya'. *Berita Harian (Sabah& Sarawak)*: C5.
- Kato, Tsuyoshi. (1989). *Nasab Ibu dan Merantau*. Terjemahan Azizah Kassim. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Kelabit adalah bangsa yang ke-7 paling genius di dunia. (t. t). Dicapai daripada <http://kadazandusun.my/forum/topic.php>
- Kerlinger, F.N. (1986). *Foundations of behavioural research*. Forth Worth: Holt, Reinhart Winston.
- Kirk, J., & Miller, M. L., (1986). *Reliability and validity in qualitative research*. New Bury Park: Sage.
- Knudson, D. V & Morrison, C. S. (1967). *Qualitative analysis of human movement*. Russian: Mir.
- Knudson, D. V. & Morrison, C. S. (2002). *Qualitative analysis of human movement* . USA: Library of Congress Cataloging.
- Komuniti Kelabit.(t.t.). Diakses daripada <http://www.unimas.my/ebario/community.html>
- Lim Chong Hin. (2007). *Penyelidikan pendidikan: Pendekatan kuantitatif dan kualitatif*. Kuala Lumpur: McGraw-Hill (Malaysia) Sdn. Bhd.
- Linda Khoo Hui Li. (2006, 3 Disember). Khazanah tersembunyi di sebalik tanah tinggi Sarawak. *Mingguan Sarawak*: 5.
- Lorna Ulun. (2005). Kelabit hospitality. *A uniquely Kelabit charity showcase, the Kelabit association of Kuala Lumpur and Selangor*.1. Selangor: Home Matters Network.

- Lucy Bulan. (2006). The Kelabit irau mekaa' ngadan. *Highlanders convention 2006*, 11.
- Marohaini Yussof (2004). *Penyelidikan kualitatif: Pengalaman kerja lapangan kajian*. Kuala Lumpur: Universiti Malaya.
- Martin, S. (1964), "Speech levels in Japan and Korea" in D. H. Hymes (comp.), *Language in culture and society: A reader in linguistics and anthropology*, New York: Harper and Row, 234-244.
- Mason, J. (2002) *Qualitative researching*. London: Sage.
- Mat Nor Hussin & Rozita Kamaruddin. (1999). *Sistem panggilan kekeluargaan dalam masyarakat Melayu di kampung pamah kulat*. Serdang. Kertas kerja pada seminar Micollac. 99, Serdang.
- Maxwell, J. A. (1996). *Qualitative research design – An interactive approach*. USA: Sage Publications Ltd.
- May, T. (2002). *Qualitative research in action*. London: Sage Publication Ltd.
- Maya Khemlani David & Rohani Mohd. Yusuf. (2000). Sistem panggilan dalam masyarakat majmuk di Malaysia. *Jurnal Dewan Bahasa*, 44(6), 652-657.
- Maya Khemlani David. (2002). Sapaan di Malaysia yang berbilang bahasa, *Jurnal Dewan Bahasa*, 2(3), 28-32.
- Md. Salleh Yaapar. (2000). Pemikiran, bahasa, dan sosiobudaya Melayu: Pengukuhan jati diri dalam era globalisasi. *Jurnal Dewan Bahasa*, 44(9), 914-921.
- Media Sandra Kasih. (2000). *Sistem sapaan dalam bahasa Minangkabau: Suatu tinjauan sociolinguistik*. (Disertasi Ph.D. yang tidak diterbitkan). Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi, Universiti Putra Malaysia, Serdang.
- Media Sandra Kasih. (2002). Sistem sapaan bahasa Minangkabau. *Jurnal Dewan Bahasa*, 2(9), 56-59.
- Meechang Tuie. (1995) *Masyarakat Lun Bawang Sarawak – Suatu pengenalan*. Kementerian Pendidikan Malaysia : Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Merriam, S. B. (1988). *Case study research in education. A qualitative approach*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Miles M. B. & Huberman, A. M. (1984). *Qualitative Data Analysis: A Sourcebook of New Methods*, Newbury Park, CA: Sage.
- Mohd. Amin bin Abd Rahman. (1994). *Kata ganti nama diri dan sistem panggilan dalam masyarakat Banjar*. (Kertas projek yang tidak diterbitkan). Universiti Putra Malaysia, Serdang.
- Mhd. Amin Arshad. (2001). Tiada kata seindah bahasa. *Monograf bahasa, sastera dan budaya Melayu*, 6(10), 75-86.
- Mhd. Amin Arshad. (2001). Nilai "Berbudi Bahasa" dalam ungkapan dan pantun Melayu. *Monograf bahasa, sastera dan budaya Melayu*, 5(5), 77-87.
- Mohd. Azhar Abd. Hamid, Halimah Ma'alip, Paimah Atoma, Sanitah Mohd. Yusof, Sofri Ibrahim, Yusof Boon, Zaliza Mohd. Nasir dan Zainudin Hassan. (2001). *Pengenalan kepada penulisan ilmiah*. Johor Darul Takzim: Universiti Teknologi Malaysia.
- Mohd. Majid Konting. (1990). *Kaedah penyelidikan pendidikan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

- Mohd. Najib Abdul Ghafar. (1999). *Penyelidikan pendidikan*. Johor Darul Takzim: Universiti Teknologi Malaysia.
- Mok Soon Sang. (2010). *Penyelidikan dalam pendidikan: Perancangan dan pelaksanaan penyelidikan tindakan*. Selangor: Penerbitan Multimedia Sdn. Bhd.
- Muhd. Yusuf Abu Bakar. (2004, 27 Jun). Bario seunik namanya, *Berita Minggu* : 12.
- Musril Zahari, H. (2001). Kata sapaan bahasa Minangkabau dialek Pariaman. *Jurnal Dewan Bahasa*, 1(2), 11-18.
- Nababan, P. W. J. (1984). *Sosiolinguistik: Suatu pengantar*. Jakarta: PT Gramedia.
- Nasution, M. Dj. Sulistiati, dan Atika S. M. (1994). *Sistem sapaan dialek Jakarta*. Jakarta: Pusat Pembinaan dan Pengembangan Bahasa.
- Neuman, W.L. (1997). *Social research methods*. Boston: Allyn & Bacon.
- Nik Safiah Karim. (1981). *Beberapa persoalan sosiolinguistik bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Nik Safiah Karim. (1992). *Laporan sosiolinguistik penggunaan, penguasaan, dan pelaksanaan bahasa Malaysia baku di jabatan-jabatan kerajaan negeri / persekutuan, badan-badan berkanun / swasta dan kuasa-kuasa tempatan di Sabah*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Nik Safiah Karim. (2004). *Bahasa Melayu sedekad lalu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Nilai positif masyarakat Kelabit membawa kejayaan. (2009). Diakses daripada <http://myonestopsarawak.com.my/info/news/20090503>
- Noor Aina Dani. (2000) *Kaedah penyelidikan dalam Bahasa Melayu (BBM 5202)*. Selangor: Universiti Putra Malaysia.
- Noor Azlina Abdullah. (1975). *Decision and variability: The usage of pronouns, terms of address and Language from west Malaysia*. (Unpublished master thesis). University of Lancaster, UK.
- Noraini Idris. (2010). *Penyelidikan dalam pendidikan*. Kuala Lumpur: McGraw-Hill (Malaysia) Sdn. Bhd.
- Noriah Mohamed. (2003). *Beberapa topik asas sosiolinguistik*. Selangor: Utusan Publications & Distributors Sdn. Bhd.
- Noriah Mohamed. (2000). Kesan globalisasi terhadap bahasa. *Jurnal Dewan Bahasa*, 44(9) 922-934.
- Norizan Binti Che Su. (2006). *Kata sapaan bahasa Melayu Pattani di Thailand*. (Tesis Master Sastera yang tidak diterbitkan). Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi, Universiti Putra Malaysia, Serdang.
- Nor Hashimah Hj. Jalaluddin. (1991). Kekaburan dalam ganti nama Melayu Sarawak: Masalah dan penyelesaiannya, *Jurnal Dewan Bahasa*, 35(10), 873-884.
- Nor Hashimah Jalaluddin, Harishon Radzi, Maslida Yusof, Raja Masittah Raja Ariffin, Sa'adiah Ma'alip. (2005) *Sistem panggilan dalam keluarga Melayu – Satu dokumentasi*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Normala Othman. (2001). *Peranan adat dalam pembentukan budaya masyarakat pribumi: Satu fokus ke atas kaum Kadazandusun di Sabah*. (Tesis Sarjana Sastera yang tidak diterbitkan). Universiti Malaya, Kuala Lumpur.
- Norsiah Fauzan. (2009). *Introduction qualitative research methods*. Selangor: Arah Pendidikan Sdn. Bhd.

- Omrah bin Hassan @ Hussin. (2000). Penggunaan kata ganti nama diri dalam bahasa Perancis dan bahasa Melayu: Analisis perbandingan. *Monograf Bahasa, Sastera, dan Budaya Melayu*, 4(11), 60-67.
- Omrah bin Hassan @ Hussin. (2001). Penggunaan kata ganti diri ketiga dalam ayat bahasa Melayu dan bahasa Perancis, *Monograf bahasa, sastera, dan budaya Melayu*, 6(10), 87-94.
- Othman Lebar. (2006) *Penyelidikan kualitatif – Pengenalan kepada teori dan metod*. Perak Darul Ridzuan: Universiti Pendidikan Sultan Idris.
- Patton, M. Q. (1987) *How to use qualitative methods in evaluation*. USA: Sage
- Patton, M. Q. (1990) *Qualitative evaluation and research methods*. USA: Sage.
- Paul Chai P.K. & Wilhelmina Cluny. (2006). Management of the culture heritage and the Pulong Tau National Park in the northern highlands as catalysts of development. *Highlanders convention 2006*: 8. Kuching: Sarawak Tourism Board.
- Persatuan Keturunan Kelabit Kuala Lumpur dan Selangor. (2005). *Kelabit hospitality- A uniquely Kelabit charity showcase*. Selangor: Home Matters Network
- Peta negeri Sarawak.(t. t.). Diakses daripada:http://www.mymalaysiabooks.com/images/maps/country_states/sarawak.jpg
- Poline Bala.(t. t.). Komuniti Kelabit. Diakses daripada: <http://www.unimas.my/ebario/community.html>
- Poline Bala.(t. t.). Populasi etnik Kelabit. Diakses daripada: <http://www.kelabit.net>
- Populasi etnik *Kelabit*. (t. t.). Diakses daripada: <http://www.kelabit.net>
- Prasithrathsint, Amara, dan Tingsbadh, Kalaya M.R. (1985). *The use of address terms in Thai during the bangkok period, dlm. The 18th international conference of Sino – Tibetan languages and linguistics*, Bangkok, 27 - 29 Ogos, hlm. 1 – 2.
- Puvenesvary, M., Radziah Abdul Rahim, R. Sivabala Naidu, Mastura Badzis, Noor Fadhilah Mat Nayan, Noor Hashima Abd Aziz. (2008). *Qualitative research: Data collection & data analysis technique*. Sintok: Universiti Utara Malaysia.
- Rachel Nina. (2011, 29 Julai). Khazanah warisan Kelabit di Bario, *Utusan Malaysia(Sabah & Sarawak)* hlm.: 34.
- Radiah Yusoff dan Nor' Aini Ismail. (2004). Bentuk panggilan dan sari kata. *Jurnal Dewan Bahasa*. 4(11), 28-33.
- Rania Paran. (2010, 19 Jun). Bahasa Kelabit diancam kepupusan. *Utusan Malaysia*. Diakses daripada:<http://www.utusan.com.my/utusan/info>
- Richardson, S., Balachander Krishnan Guru, Cheng Ming Yu, Khong Kok Wei & Leo Pointon. (2005). *How to research – A guide for undergraduate & graduate students*. Malaysia: Thomson.
- Robert Lian R. Saging. (1977). *An ethno-history of the Kelabit tribe of Sarawak. A brief look at the Kelabit tribe before WWII and after*. (Unpublished project paper) Universiti Malaya, Kuala Lumpur.
- Robert Lian R. Saging, & Lucy Bulan. (1989). Kelabit ethnography: A brief report, *The Sarawak Museum Journal*, 61(12), 89-118.
- Rosinah binti Edinin.(2011). *Penyelidikan tindakan: Kaedah dan penulisan*. Kuala Lumpur: Freemind Horizontals Sdn. Bhd.
- Rosli Sahmat. (2003, Mei). Sumbangan besar cikgu Paul kepada masyarakat Kelabit, *Utusan Sarawak*. hlm. 5.

- Rosmaliza binti Hassim. (2002). *Kata panggilan kekeluargaan dalam masyarakat Jawi peranakan: Satu kajian kes di Kedah road dan Chulia Street, Pulau Pinang*. (Kertas projek yang tidak diterbitkan) Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi.
- Rosnita Ismail. (2005). *Kaedah penggunaan sistem panggilan bahasa Melayu serta mengaplikasikannya dalam mengajar bahasa*. (Tesis Sarjana Sastera yang tidak diterbitkan). Universiti Pendidikan Sultan Idris, Perak.
- Rurum Kelabit Sarawak dengan kerjasama persatuan Lun Bawang Sarawak. (2006). In search of excellence-The way forward, *Highlanders convention 2006*.
- Sa'adiah Ma'alip. (2000). Kata panggilan kekeluargaan masyarakat Portugis: Tinjauan di perkampungan Portugis di Melaka. *Jurnal Dewan Bahasa*. 4(10), 1077-1086.
- Sabitha Marican. (2005). *Kaedah penyelidikan sains sosial*. Petaling Jaya: Pearson Prectice Hall (Malaysia).
- Saidatul Nornis Haji Mahali. (1997). *Sistem sapaan kekeluargaan Bajau: Suatu penelitian awal*. Kertas kerja pada seminar SKALI, Kajang, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Saintis Kelabit jadi pencipta bersama LET, LED terpantas dunia, (2009, 24 Jun). Diakses daripada: <http://mstar.com.my/variasi/rencana/cerita>
- Saljo, R. (1979). *Learning in the learner's perspective, I-some commonsense conceptions*, Reports from the Institute of Education, University of Gothenburg, No.77.
- Saljo, R. (1982). *Learning and understanding: a study of differences in constructing meaning from the text* (Gothenburg, Acta Universitatis Gothoburgensis).
- Saljo, R. (1988). Learning in educational settings: Methods if inquiry. In P.Ramsden (Ed.) (1988). *Improving Learning: New Perspectives*, Kogan Page.
- Samarudin Rejab & Nazri Abdullah. (1982). *Panduan menulis tesis*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Schutz, A. (1967). *The Phenomenology of the Social World*, Chicago: Northwestern. University Press.
- Sidek Mohd. Noah. (2002). *Reka bentuk penyelidikan (Falsafah, teori, dan praktis)*. Selangor: Universiti Putra Malaysia.
- Silzer, Peter J. (1990). Bahasa dan Kebudayaan: Anak Kembar Siam dlm. *Linguistik Indonesia* Thn. 1, hlm. 1-11.
- SivaChandralingam Sundara Rajah. (2001) *Pemikiran dan penulisan ilmiah*. Selangor: Utusan Publications & Distributors Sdn. Bhd.
- Smith, B. (1990). Towards a history of speech act theory, from A. Burkhardt, Ed., Speech acts, meanings and intentions. *Critical approaches to the philosophy of John R. Searle*. Berlin / New York: De Gruyter: 29-61
- Son Radu & Dora Bulan. (2005). *Bario the unspoilt destination. A uniquely Kelabit Charity Showcase*. The Kelabit Association of Kuala Lumpur and Selangor, hlm.6-8
- Southwell, C. H. (1999). *Uncharted waters*. Calgary, Canada: Astana Publishing.
- Sperber, D. & Wilson, D. (1986). *Relevance: communication and cognition*. Oxford: Blackwell, London.
- Sperber, D. & Wilson, D. (1995). Postface to the second edition of *Relevance: communication and cognition*. Oxford: Blackwell, London.

- Spradley, J. P. (1979). *The ethnographic interview*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Sri Wahyuni, Satya Gayatri dan Amir Hakim Usman. (1999). *Sistem sapaan bahasa Minangkabau dialek tanah datar: nagari Rao-Rao dan Salimpaung*. (Laporan projek yang tidak diterbitkan). Lembaga penelitian Universitas Andalas, Sumatera Barat.
- Stake, R. E. (1995). *The art of case study*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques (2nd Ed.)*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Sudan Ajang. (2003, 11 Mei.). Sejarah dan survival masyarakat Kelabit pada era pembangunan. *Mingguan Sarawak*, 15-16.
- Sulaiman Masri. (2003). *Kaedah penyelidikan dan panduan penulisan (esei, proposal, tesis)*. Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributors Sdn. Bhd.
- Sulaiman Ngah Razali. (1996). *Analisis data dalam penyelidikan pendidikan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Sumalee Nimmanupap. (1994). *Sistem panggilan dalam bahasa Melayu dan bahasa Thai – Suatu analisis sosiolinguistik*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Sumi Maleng. (2003). Labang longhouse homestay dikelilingi keindahan Bario, *Mingguan Sarawak*, Mei, 4.
- Supranto. J. (1986). *Kaedah penyelidikan – Penggunaannya dalam pemasaran*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka. (Penterjemah: Ismail Rejab dan Nik Rahimah Nik Yacob).
- Syarfina. T. (2000). *Sistem sapaan dan istilah kekerabatan dalam bahasa Melayu Deli: Tinjauan sosiolinguistik*. (Tesis sarjana yang tidak diterbitkan). Universitas Sumatera Utara, Medan.
- Syed Arabi Idid. (1998). *Kaedah penyelidikan komunikasi dan sains sosial*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Tellis, W. (1997). Introduction to case study, *The qualitative report*, July.
- Tellis, W. (1997). Application of A case study methodology, *The qualitative report*, September.
- Trudgill, P. (1984). *Sosiolinguistik satu pengenalan (Terjemahan Nik Safiah Karim)* Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Utusan Publications. (2002). *Kamus Besar Bahasa Melayu Utusan*. Kuala Lumpur: Pengarang.
- Van Maanen, J. (1979). *Qualitative methodology*. London: Sage Publications Ltd.
- Van Maanen, J. (Ed.). (1983). *Qualitative methodology* (updated reprint). Newbury Park, CA: Sage.
- Van Maanen, J. (1988). *Tales of the Field: On Writing Ethnography*. CGWEP Series: Chicago Guides to Writing, Editing, and Publishing.
- Van Dalen, D. B. (1993.) *Memahami penyelidikan satu pengenalan*. (Terjemahan Abd Fatah Abdul Malik & Mohd. Majid Konting) Selangor: Universiti Pertanian Malaysia.
- Warisan budaya Kelabit.(t. t.). Diakses daripada: <http://www.unimas.my/ebario/community.html>

- Wilfred Yussin. (1992). *Daftar kata bahasa Malaysia-Dialek Bisaya*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Woods, P. (1986). *Inside schools ethnography in educational research*. London & New York: Routledge & Kegan Paul.
- Yin, R. K., (1994). *Case study research: Design and methods*. (2nd Ed.) Thousand Oaks: Sage.
- Yunus Maris. (1958). *The forms of personal address and reference in standard spoken Malay*. (Unpublished master thesis). University of London, UK.
- Zulkifley Hamid. (1994). *Pembelajaran dan pengajaran bahasa*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Zulkifley Hamid. (1996). *Bahasa: Konsep, fungsi dan penguasaannya oleh penutur*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.